

הרב ישראל כהן

רב ודומ"ץ בברוקלין

עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו

כאשר לאחרונה נתפרסם הרבה השימוש בדאוזינג (Dowsing), והוא שאוחזין שרשרת ברזל ומחברין בתחתיתו איזה אבן או מתכות [ונקרא פענדיולא"ם], ויש האוחזין איזה מקל [הנקרא רא"ד], והאוחזו שואל שאלה, ומקבל תשובה בחיוב או בשלילה! — והרבה משתמשים בזה לצרכי רפואה — ובאשר שכפי הנראה יש בזה חשש גדול של איסור תורה, אמרנו לברר הדברים — וכוונתנו לא להחליט ולהורות, אלא להעיר העוסקים והמורים.

רוחניים טבעיים בלתי ידועים³, והרבה אומרים שבאים ממקורות רוחניים בלתי טבעיים, הצד השווה שבהן שכעת לא נתברר היטב מקורו — ב] דעת רובם שאף שכעת לא נודע מקורן של התשובות, מ"מ מוסכם אצלם שהתשובות מתקבלות לתוך מוחו ושכלו של השואל⁴, ואף שנעלמו מידיעתו, הם נקלטים במוחו, ומשם יוצא התשובה דרך איזה נדנדו והרגשה בידיו, ותכליתו של כלי הנ"ל הוא רק שבזה ניתן להכיר היטב הרגשה הקלה המתקבלת מהמח דרך היד [ואם יתלה כלי כנ"ל לפניו, וישאל שאלותיו, לא יתנועע ממקומו כלל]⁵ — ג] ורובם כותבים

והיות שכנודע אין לאומיתנו מסורה מאבותינו בענינים אלו, והעוסקים קיבלו כל ידיעתם בזה אך ורק מאומות העולם, הוכרחנו לפנות מבטינו לכתבי האומות ולספריהם² — ואחר העיון במתינות בספריהם נתבררו הדברים, ונעתיק פה רק עיקרים הנוגעים לעניננו — א] הרבה ואולי רוב חכמיהם וחוקריהם, כותבים שעדיין לא נודע, עכ"פ לא בידיעה מספקת, מקורו של התשובות המתקבלים בדאוזינג¹, מאין באים והאין מגיעים אל השואל, יש האומרים שמקורו מאיזה כוחות

1. ולדוגמא אם התשובה הוא לחיוב נסתובב החוט לימינו ואם הוא בשלילה נסתובב לשמאל — וניתן להסכים בתחילת ההשתמשות לאיזה צד יסתובב לתשובה חיובית ולאיזה צד יסתובב לתשובה שלילית.

2. וכבר מצינו גם לתנאים שאף בפועל היו עוסקים בכישוף כדי להבין ולהורות — ע' סנהדרין ס"ח. ב' אליעזר שלמד לר"ע ועשה כשפים, ואמר שם "לא תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין ולהורות", וכמנח"ח סוף מצ' תקי"א כ' "פשוט דה"ה קוסם וחובר, כי הפסוק הזה כתי' לא תלמד לעשות וגו' ולא ימצא כך וגו' מעונן ומנחש ומכשף וגו'" [וכ"מ להדיא ברי"ו סוף דף קנ"ט].

3. ונתנו לזה כל סוגי שמות ומהם נתפרסם הרבה שם "ענערדזש"י" או "וועיוו"ס", ונודע לכל שאין זה דבר טבעי הנראה או המוחש, וכעת לא נמצא שום מכונה או מאש"ן אשר יוכל להכיר בכוחות אלו.

4. הנקרא Subconscious — unconscious. 5. ורבים כותבים שסוד ההצלחה בזה תלוי הרבה במחשבת השואל, שכפי חיזוק התפשוטות מחשבתו משאר ענינים וכפי חוזק התבודדותו לפני ובעת השאלה, כך יצליח בהשגת התשובה [אבל פרט זה עדיין לא נתברר אצלי כל הצורך] — ויש הכותבים שעשו מחקר על מוח

דשמואל, דעצם הידיעה על שמואל אין לו קשר עם עתידות, משא"כ בעובדא דאליעזר והך דנדון דידן.

עוד יש לומר דהך דשמואל הוא ענין מציאותי, משא"כ באליעזר וענין הבת קול, (ולפי זה היה מקום לחלק בין אם שואל להבחין על עצם המחלה, שהוא מציאותי, ועל אופן הרפואה שהוא על העתיד), ואיך שיהיה אין כאן היתר ברור, דכל הנאמר רק כדי לתרץ שיטת הרמב"ם שאסור בפסוק לי פסוקך, ולשאר ראשונים אין מקום לחלק בזה כלל.

אמנם בלבוש האורה (פרשת חיי מבעל הלבושים) כתב לחלק בין עובדא דאליעזר, שהיה רוצה לברר העבר (אם זהו זיווגו המיועד שקראו בת פלוני לפלוני), ולהכי לא הוי בכלל ניחוש, אך לדינא הראשונים דסבירא להו דאסור לעשות סימן לדבר, לא תירצו הכי כלל, אלא זה אומר בכה וזה בכה ליישב עובדא דאליעזר, ושמע מינה דלא סבירא להו לחלק כהלבוש, (ומה שהקשה הלבוש שם על תירוץ התוספות דלא נתן הצמידים על שאמרה לו בת מי

היוצא לנו מהנ"ל:

(א) אסור לנחש כדי לדעת ההוה, אם מחמת זה ידע איך לעשות אחר כך.

(ב) ללמוד ענין הנחש בעצם מותר, כשלא יהיה לו שום נפקא מינה מהתוצאה.

(ג) הלומד כדי לעשות באיסור, עובר משעת הלימוד.

והנני דו"ש וכט"ס

חיים יוסף דוד ווייס

השגות ע"י נר חנוכה

על כן לזכרון הנס הזה לא ימוש מישראל בכל דור ודור לעשות שמונת ימי חנוכה ולהדליק נרות שהן נרות של מצוה, ובהרבה מקומות מצינו שחיבין לפני הקב"ה נרות של מצוה כמש"ה, "באורים כבדו את ה'" וכל הנר הדלוק לדבר מצוה יש בו קדושה נפלאה גדולה אין שיעור, ואלו היינו זוכים להשגות רוח הקדש, היינו מברכים ומבינים ומשיגים ע"י מצות הדלקת הנרות של מצוה עתידות, דהנר של מצוה מתנבא כמו נביא המתנבא על פי ה'.

(קב הישר — פרק צ"ו)

שאינן נפק"מ אם הנשאל עומד לפני השואל או לא, והעיקר רק שיהי' להשואל איזה ידיעה מהנשאל עבורו, כגון ע"י הסתכלות בתמונות וכיוצ"ב — ובהקדמות אלו, ובמעט בינתנו, ובקט שכלנו, נבאר אמרתינו, וד' יהי' בעזרנו, שלא נכשל בדברינו.

צונו בוראינו יתעלה [שופטים י"ח] "לא ימצא בך וגו' קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו' כי תועבת ד' כל עשה אלה ובגלל התועבות האלה ד' אלקיך מוריש אותם מפניך, תמים תהי' עם ד' אלוקיך, כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו וגו'" — ופירש"י "איזהו קוסם האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך, וכן הוא אומר [הושע ד'] עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו" [והוא לשון הספרי שם].

פשט לשון הספרי ופירש"י משמע שהאדם אוחז מקל ושואל איזה שאלה, וע"י איזה תנועה הנעשית במקלו נגלה לו תשובה חיובי או שלילי [וע' יחזקאל כ"א כ"ו ובמדרש קהלת י"ב] — ויתכן

בנ"א העוסקים בזה, ומצאו שנשתנה מצבו בעת השאלה [המח נכנס למצב הנקרא בספרי חוקרי המח ALPHA].
6. ורובן משתמשים בזה לצורך MAP DOWSING.

7. כתי' ביחזקאל "כי עמד מלך בבל אל אם הדרך בראש שני הדרכים לקסם קסם וגו'", ובמדרש רבה [קהלת פרק י"ב ד"ה וישב] "לקסום קסם, התחיל לקסום קסמים, לשמה של רומי ולא עלו, לשמה של אלכסנדריא ולא עלו, לשמה של ירושלים ועלו, קלקל בחצים לשמה של רומי ולא עלו כו'" [ועע"ש בפירש"י עה"פ קלקל בחיצים וגו', ובמדרש רבה איכה פתיחתא כ"ג] — ומשמע שפעולת הקסם הוא לקבל תשובה בחיוב או בשלילה.

שאינן לזה שום שייכות לכוחות הטומאה, אלא שפעולה כזו אסרתו תוה"ק⁸.

אבל רבינו הרמב"ם פירש כוונתם בדרך אחר, ונמשכו אחריו רוב מגין רבותינו הראשונים ז"ל⁹ [טור יו"ד קע"ט, חינוך מצ' תק"י, דרשות הר"ן דרוש י"ב¹⁰, רי"ו קנ"ט עמ' ד', מאירי סנהדרין ס"ה:, ורד"ק ירמ' י"ד י"ד, וכ"כ השואל בשו"ת הרשב"א סי' תי"ח בד"ה האופן הראשון, וע"ע רמב"ן שופטים י"ח ט"י, וראה

8. ואכן בראשונים לא נזכר שקוסם קסמים יש לו שייכות עם כשפים ורוח הטומאה, ואדרבא ברמב"ן ז"ל [דברים י"ח ט'] משמע להדיא שאין בזה תועבה כלל, וז"ל "אמר הכתוב כי תועת ד' כל עושה אלה, ולא אמר 'עושה כל אלה', כי הכתוב ידבר על רובם, כי המעונן והמנחש אינה תועבה כו', כי כל בני אדם יתאוו לדעת עתידות למו, ומתעסקין בחכמות רבות כאלה" [ומהמשך לשונו מבואר דגם קוסם בכלל זה] — ולא מצינו חולק על דבריו וזולת בספר העיקרים [מאמר ג' פ"ח] ש"כ "כל אלו הדברים לפי שהם מצד רוח טומאה, הרחיקה אותם התורה ואמרה לא ימצא בך וגו' קוסם קסמים מעונן ומנחש וגו'".

9. פרט להסמ"ג [ל"ת נ"ב] והו"ד גם בהג"מ פ"א שם, ובכ"י רס"י קע"ט, וסמ"ק סי' קמ"ג והו"ד בב"ח שם, שיש להם פי' אחר בזה, ע"ש [ובשו"ת טוב טעם ודעת מהר"ג ח"ב סי' מ"ח, ובשו"ת תשורת שי מהר"ת סי' קכ"ח, ובפי' ברית משה על הסמ"ג כתבו שכלשון הב"י משמע שגם הסמ"ג מודה שפעולת הרמב"ם הוא בכלל קוסם, ע"ש, וע"ש ברית משה מש"כ לפי בכוונת הסמ"ק] — [וראה אבע"ז דברים י"ח י'].
10. ז"ל הר"ן "קוסם קסמים, ענינו שיש

באנשים מי שכת המרמה שלו חזק עד שישער ויגיד קצת עתידות, וזה הכח יצטרך לעוררו, ולזה יעשו קצת תנועות ותחבולות, הוא מאמא"כ עמי בעצו ישאל וגו'".

11. ז"ל רמב"ן "והזכיר קוסם קסמים, והיא מחשבה בעתידות כלל כו'" [ומבואר שם מהמשך דבריו שקוסם הוא שם כללי לתפיסת עתידות ע"י מחשבה, ויש לזה איזה פרטים, עש"ה].

גם בספר העיקרים מאמר ג' פרק ח'¹² — וז"ל הרמב"ם [פי"א מהל' עכו"ם ה"ן] "איזהו קוסם זה העושה מעשה משאר המעשיות כדי שישום ותפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר דברים שעתידים להיות, ויאמר דבר פלוני עתיד להיות או אינו הווה, או שיאמר שראוי לעשות כן, והזהרו מכך, יש מן הקוסמין שמשמשים בחול או באבנים, ויש מי שגוהר לארץ ויונע וצועק, ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או בעששית ומדמין ואומרים, ויש מי שנושא מקל ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר, הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו".

ויותר מבואר כוונתו בסהמ"צ [ל"ת ל"א] "היא שהזהירו מקסום, כלומר שיניע כח הדמיון במין מן ההנעה — כי אלו בעלי הכחות כולם המגידים מה שיתחדש קודם היותו כו', ודבריהם מתקיימים ברוב כו'¹³ — ויהי' להם יתרון זה על זה,

12. בספר העיקרים כ' בתוכ"ד "הענין בקוסמים כי הגדת העתידות הנמצא בהם היא ע"י מעשים שעושין לחזק הכח הדמיוני ומצד הטבע כו'" [אבל בעל העיקרים כ' שם דבר מתודש בריש דבריו "היו עושים צורות והקטרוות ותפלות לכוכבים להוריד רוחניות איזה כוכב על צורה מה, כדי שעל ידה יחול רוח הכוכב ההוא על האדם, ויגיד העתידות בכח רוח הכוכב השופע על האיש ההוא, וזה ענין הקסם", ולפי"ז צ"פ שעי' התגברות כח הדמיון נתרבב מחשבתו עם רוח הכוכב, אבל בשא"ר לא נמצא רמז מזה, וע"ע בזה במצודות זכרי' י', ובמלכ"ם ישעי' ג' ב'].
13. בס' החינוך מצ' תק"י הוסיף "אבל

מ"מ אין כח בהם לעולם, ולא אפי' בשדים, לדעת העתידות הרחוקות, ולא יעלה אל המעלה הגדולה הזאת זולתי נביאי אמת, וגם בעתידות הקרובות לא ישיגו בהן הקוסמין כל האמת אבל יתקיימו דבריהם ברוב" — גם בספר העיקרים [מאמר ג' פ"ח] כ' "הקוסמים כו' א"א להם שיצדקו תמיד בהגדתם

כיתרון [שאר] מעלת האנשים מקצתם על מקצתם, בכל כח מכוחות הנפש¹⁴ — וא"א לאחד מאלו בעלי הכחות הדמיוניות מבלתי שיעשה מעשה ופעולה אחת מהפעולות יניע בה כחו ויוציא לאור

העתידות, מצד שהכח המדמה מדרכו שיכזב כו', וגם מצד שהשי"ת יכול לשדר כח המערכת ולסדר הפך הנגזר מהם כו' — גם הרמב"ן שופטים י"ח י' "קוסם ומנחש יקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה, שאין כל דבריהם אמת, ולא יודיעו בכל הצריך כו'". וילה"ע כי בסהמ"צ ובחינוך מפו' שעפ"י רוב מתקיימים דבריהם — ולכא"ו זה סותר למש"כ הרמב"ם פי"א מעכו"ם הט"ז "ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עכו"ם הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישאל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו, ולא לעלות על לב שיש תועלת בהן, שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, ונאמר כי הגוים האלה וגו' אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו'. כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתו אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כך תמים תהי' עם ד' אלוקיך" — ואולי חזר בו הרמב"ם ממש"כ בסהמ"צ בזה, וצ"ע — ובגוף דברי הרמב"ם האלו וילה"ע שהרבה ראשונים חולקים עליו בזה, ע' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תי"ג, שו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' רפ"ג, שו"ת רדב"ז סוסי' תרצ"ה, דרשות הר"ן סוף דרוש ד' וכפל דבריו בדרוש י"ב, גם הגר"א בביאורו ליו"ד סי' קע"ט סק"ג חולק על הרמב"ם בחקירות, וכנודע, וע"ע ברמב"ן עה"ת דברים י"ח ט', רבינו בחיי פ' משפטים, וספר החינוך מצ' ס"ב, שכולם ביארו באורך כח פעולת הכישוף.

14. בחינוך שם מפ' כוונת הרמב"ם "ובענין הזה בעצמו אין כל האנשים שוים בו, אבל יש מהם שיש להם יתרון גדול בענינים אלו, כיתרון בני אדם בגבורה וענינים אחרים קצת על קצתן".

פעולתו כו'¹⁵, והכוונה בזה כלו להניע את הכח המתהווה בו [באדם], לא שאותו הפועל בעצמותו יעשה דבר או יורה על דבר כו', וכל מי שיעשה אחת מאלו הפעולות וזולתן ממה שילך בדרכן יקרא קוסם, אמר יתעלה לא ימצא כך וגו' קוסם קסמים, ולשון ספרי איזהו קוסם זה האוחז מקלו בידו ואומר אלך או אם לא אלך, ומזה המין מן ההנעה המפורסם באותו זמן יאמר הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו' — גם בספר החינוך מצ' תק"י העתיק דב' הרמב"ם בסהמ"צ וכ' "הכוונה בזה כולו להעיר כח נפש המביט, ומכל ענינים אלו תרחיקנו תורתנו השלמה, ועל כל זה נאמר לא ימצא כך וגו' קוסם קסמים וגו'" — ובמאירי סנהדרין דף ס"ח. כ' "הקוסם, כל עניני הערת דמיון בהגדת העתידות הוא איסור תורה".

והענין סתום כי פעולת הקוסם הוא להוציא ידיעות נעלמות ונסתרות מכח הדמיון, אבל מאין לו לכח הדמיון ידיעות האלו — אך רבינו בעל החינוך [שם] גילה כוונת הרמב"ם בזה, וז"ל "פירוש לפירושו כו', מתוך ההתבודדות והקביעות החזק והתפשטות כל המחשבה מכל עניני העולם הגופני תתערב נפשם עם הרוחנים הקולטים

15. ברמב"ם שם ממשיך לכאר "מהם מי שיכה במטה אשר בידו בארץ הכאות תכופות ויצעק צעקות משונות ויעזוב מחשבתו ויביט לארץ זמן ארוך עד שימצאהו כמו עניני חולי הנופל ויספר מה שעתידי להיות, וכבר ראיתי זה פעמים בסוף המערב — ומהם מי שישטח החול ויעמיד בו תמונור, וזה הרבה מפורסם במערב, ומהם מי שישליך אבנים דקים ביריעה מעור ויארץ לעיין אותם, ואח"כ יספר דברים, וזה ידוע ומפורסם בכל מקום שהלכתי בו, ומהם מי שישליך אזור עור ארוך בארץ ויסתכל בו ויודיע הנסתרות".

העתידות הקרובות כידוע בין החכמים" [וראה גם ברמב"ן ראה י"ג ב'¹⁶, וברמב"ן שופטים י"ח י'¹⁷].

והנה אחרי אשר נשתנו דעת רוב ספרי הגויים שענינו של דאזינ"ג הוא להוציא ידיעות נעלמות מכח הדמיון, ושידיעות אלו מתאספות בדמיונו ממקורות בלתי ידועים, ומאוצרות רוחניים היודעים עתידות, הדברים משתווים לגמרי עם דב' הרמב"ם וכל קדושי עמו, וה"ז מהותו של קוסם ממש — והמעין בפנים בכתבי אוה"ע בענינו יתבהלו עשתונותיו בראותו עד כמה דבריהם משתווים ממש מלה במלה עם דב' החינוך ורמב"ן הנ"ל במהות הקוסם.

ברם לפני העיון יתכן לחלק בשלשה דרכים בין קוסם לנד"ד — א] איסור הקוסם נאמר רק אם אמירת העתידות הוא ע"י השתנות נפש האדם, שיהי כחולי נופל וכיוצ"ב¹⁸, לאפוקי כשהשואל נשאר על עמדו כרגיל, ועושה איזה פעולה שדרך זה

16. שכי' הרמב"ן "בנפשות קצת האנשים כח נבואי ידעו בו עתידות, לא ידע האיש מאין יבא בו, אבל יתבודד ותבא בו רוח לאמר ככה יהי לו לעתיד לבא בדבר פלוני, ויקראו לו הפילוסופים כה"ן, ולא ידעו סיבת הענין, אך הדבר נתאמת לעיני רואים — אולי הנפש כחודדה תדבק בשכל הנבדל ותתכוין בו כו'" — ובהערות שם כ' המו"ל "בפירוש מלות הזרות לר' שמואל אבן תבון, ערך כהון כ' שמצא באגרת הרמב"ם לתימן שמלת קסם הוא שם לכת ההוא".

17. הרמב"ן שם בסופ"ד "יקים נביא בקרבך, ואתה תשמע ממנו מה יפעל קל, ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש שיקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה". 18. וכלשון הרמב"ם בספר היד "זה העושה מעשה משאר המעשיות כדי שישום ותפנה מחשבתו עד שיאמר דברים העתידים להיות".

מגיעים אליו הידיעות — אבל המתבונן בלשון הרמב"ם שבסהמ"צ, יראה דליתא, שהרי הגדיר האיסור "שיניע כח הדמיון במין ההנעה"¹⁹, וכ"מ בחינוך ויותר במאירי הנ"ל²⁰ — ב] צורת הקוסם הוא רק באופן שהנעלמות יוצאים מפיו של השואל, כציורים הנזכרים ברמב"ם ובחינוך, משא"כ המעיר כח דמיונו שיוציא נעלמות ע"י אופנים אחרים כבנד"ד — אבל המשכיל יבין בפשיטות שאין שום חילוק בזה — והדבר מוכרח קצת גם במאירי סנהדרין ס"ח. שכי' "יש מקצת דברים שיצאו מכללן להיתר כו', הקוסם, כל עניני הערת דמיון בהגדת העתידות הוא איסור תורה, ומ"מ כל שמוצא כח דמיונו חזק ופועל צדק, ומרבה במחשבתו סמוך לשינה ומרקן כל מחשבותיו לענין אחד, כדי שיישן מתוך אותן הדברים עד שיזדמן לדמיונו פתח במבוקשו, לא ראינו מי שמפקפק בה, וזהו שנקרא שאלת חלום, וכמה חסידים שנשתמשו בו, אלא שלא היו סומכים עליו, שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין"²¹ — מבוא' דשאלת חלום הוי בכלל צורת קוסם "אלא שיצא מכללו להיתר", דבצורה של חלום

19. אלא שאח"כ ביאר הרמב"ם הרבה פעולות שהיו משתמשים בימיהם להניע כח הדמיון, וגם החינוך והמאירי שכי' שהיו מתפשטים לגמרי ממחשבתם כו', משמע שאין זה מעיקר צורת האיסור.

20. וכ"ש להאמור שלפי"ד איזה חוקרים ההכרח שיתהווה איזה השתנות קטן במוחו של השואל בעת השאלה.

21. וראה גם בשו"ת הרשב"א סי' תי"ח בד"ה האופן הראשון, ובמורה נבוכים ח"ב שם, ובשער הקדושה למהר"י בחלק ג' [בהדיקש מחלום לקוסם] — וילה"ע כי יש מהחוקרים המדמין ידיעות הדאזינ"ג לידיעת החלום.

לא אסרתו תורה, הרי נפשט הספק²² — ג] והאומר שלא אסרתו תורה אלא כשמפנה מחשבתו ע"י איזה פעולה²³, ספר החינוך מכחישו, שכי' "ועובר ע"ז ועשה עצמו קוסם על דרך אחד מכל הענינים שזכרנו או בענין אחר, ויגיד לבני אדם הדברים שיראה בקסמיו, חייב מלקות, והוא שעשה שום מעשה בדבר, שאין לוקין עליו מבלי מעשה כו'", מבוא' שיש בזה איסור תורה, אלא שבלא מעשה אין לוקין, כמו בכל איסורי תורה — וכ"מ בחינוך בתוכ"ד שהוסיף עוד אופן מפעולת הקוסמים "יש מהם שיתבודדו במדברות ויחשבו בזה כו' ואח"כ יספר דברים כו'"²⁴ — גם במאירי הנ"ל מפו' שאף בלא מעשה נכלל בקוסם, שהרי ס"ד לאסור שאלת חלום משום קוסם [ואף שבמאירי דרך בכל ענין זה בדרכו של הרמב"ם].

ומודינא, שלא נודע בדיוק מהותו של "כח הדמיון" הלז הנאסר לן להניעו עבור השגת נעלמות, ומקום יש לומר שאולי כח המח שקוסמי זמנינו משתמשים עמו להשגת הנעלמות אינו בכלל כח הדמיון, שהרי אין הידיעות נגלות לו להדיא אלא אחר שכבר יצא ממנו²⁵ — ועוד י"ל שלא אסרתו

22. ודוחק גדול לומר שזה גופא סיבת ההיתר בשאלת חלום.

23. ומביא סמוכין מדב' הרמב"ם בספר היד שכי' זה העושה מעשה כו'.

24. והרי החינוך כתב שכא לפ' דברי הרמב"ם — אך ילה"ע שבסהמ"צ כ' הרמב"ם "וא"א לאחד מאלו בעלי הכחות הדמיוניות מבלי שיעשה מעשה ופעולה אחת מהפעולות יניע בה כחו ויוציא לאור פעולתו", ומ"מ כוונתו שלא הי' ידוע להם בזמנם שום דרך איך להגיע לזה — אבל פשוט שאין זה מצורת האיסור.

25. ואמנם מצינו קצת מענין כח הדמיון, ברמב"ם במורה נבוכים ח"ב פרק ל"ז ופרק ל"ז

תוה"ק אא"כ נפשט מחשבתו, אבל בהתבוננות וצמצום המחשבה לחוד לא נאסר לן, ולענין זה אין רא' מדב' החינוך והמאירי הנ"ל דאולי מיירי דוקא באופן שנפשט מחשבתו, אלא שמגיע לזה בלא שום מעשה אלא בהתבוננות לחוד, אבל כשמגיע כח דמיונו בלא הפשטת מחשבתו, בזה י"ל שאין איסור — מ"מ אחרי שהדברים דומים מאוד, קשה לדמות מעצמנו ולחלק בין הקרובים בחשש איסור תורה.

גדולי פוסקים האחרונים הרחיבו איסור הקסם, וכתבו שכל השואל ומקבל תשובה שלא בדרך הטבע והשכל, הוא בכלל איסורא דקוסם, וז"ל הגר"ש קלוגער "אני אומר, כיון דעכ"פ אינו דבר טבעי עפ"י המחקר והשכל, ודאי אחת מהנה או בכלל קוסם או בכלל כישוף כו"ו²⁶ [הגר"ש קלוגער בשו"ת טוב טעם ודעת, מהדו"ג ח"ב סי' מ"ח, הו"ד ברכ"ת סי' קע"ט] — וכ"כ בשו"ת תשורת שי [מהדו"ת סי' קכ"ט] "חוששני שזה בכלל קוסם קסמים שהרבה ענינים יש בקסמים, שהרמב"ם כ' באופן אחד, וסמ"ג באופן אחר, וכל מה שאינו בדרך הטבע והשכל הוא קוסם" [וע' גם בפ' ברית משה על הסמ"ג שם] —

שהאריך מענין "כח המדמה" שבו ישיגו הנביאים נבואתיהם, והקוסמים ובעלי חלומות ישיגו חזיוניהם, וע"ע בזה בשער הקדושה למהרח"ו בח"ג — וראה עוד בביאור מילים זרות להר"ר שמואל איכון תיכון שהאריך בזה.

26. ע"ש בטוטו"ע ש"י "דמסתמא הוי לאיזה אנשים במדינה אחת קבלה דאם עושין כן הוי מין כישוף" — עוד כ' שם "הרמב"ם סמ"ג לא נחתי לפ' מה הוי קסם ומה עונן כו', ורק דנפק"מ לענין התראה, ולזה צריך לדעת מה קסם ומה מעונן ומה מנחש ומה מכשף, אבל לענין איסורא אין נפק"מ לנו כו'.

אבל בשו"ת בנין ציון סי' ס"ז מבוא' דלא ס"ל הכי, ש"כ על ענין אחד "אפי' לו יהי כן שאין למצוא מפתח כלל איך בדרך הטבע כו', עם כל זה אין אנו צריכים להרחיק ולחוש שמכחות הטומאה נעשה כו' דתלינן שיש הרבה עניני טבע שנעלמו עדיין ממנו כו', ואין לתמוה ע"ז, שגם בשאר ענינים אחר כל החקירות אשר חקרו לא ידעו מגודל פעולת הטבע כטפה מין הים, ולכן אין אתנו לאסור שנויי הטבע רק מה שאסרה התורה כגון כישוף וניחוש אשר לפני הבורא המצוה נגלו כל תעלומות והוא יודע מה שהוא שינוי טבע באמת כו' — הרי שנחלקו שלדעת הגר"ש קלוגער והתשורת שי יש לאסור כל מין קבלת תשובה אשר איננה עפ"י הטבע והשכל, אבל הבנין ציון חולק ע"ז — ולהלכה ודאי שיש לחוש באיסור תורה לדברי המחמירים בזה [וכל דברינו בזה הוא רק באופן שאינו נכלל במציאות של קוסם שביאר לן הרמב"ם ודעימיה, דאילו באופן של דאזינ"ג כבר נתבא' דלכא"ו ה"ז ממש כמהות הקוסם²⁷].

27. ומן האמור צ"ע על מש"כ בשו"ת בנין ציון שם שנשאל "איש צדיק וחשוב נפל למשכב ויעצוהו לבקש תרופה ע"י הפעולה שקורין מאגניטיזירען [היפנאטיזירען], שע"י הפעולה זו נעשה החולי כישן בלי הרגשה, ועוד כפי הסיפור נעשה שינוי גדול בחולי שנהפך לאיש אחר, ומספרים נפלאות שמתוך שינה ידוע מה שנעשה ברחוק מאוד ממנו, ומספר מה שנעשה בחדרי חדרים וכדומה, אכן בשביל זה לב הצדיק מהסס אם יתעסק בדבר זה, שנראה לעין שפועלים בזה כחות רוחניות חוץ לטבע, ויש לדאוג שח"ו יש בזה פעולות כחות הטמאות כו' — והשיב "אפי' לו יהי כן שאין למצוא מפתח כלל איך בדרך הטבע שינוי גדול בכל הענינים ע"י פעולת המאגניטיזירען, עם כל זה אין אנו צריכים להרחיק ולחוש שמכחות הטומאה נעשה שהרי לפי המבוא' בפוסקים מותר

והפעולה מזה, דגם להמעתיקש בהאמור לעיל, מ"מ הדבר פשוט שלדב' הגאון בטוטו"ד"ע והתשורת שי אין שום מקום להתיר בזה, כי כל בר דעת מבין שאין לענין זה שום ביאור פשוט עפ"י טבע והמחקר, ומה שההמון אומרים שיש לזה ביאור פשוט וטבעי הוא דבר שאין לו שחר, כי איך נאמר שבן אדם מדבר אל איזה דבר טבעי ומקבל מזה תשובה בחיוב או בשלילה [זולת אם נאמר שהתשובות מתקבלים במוחו, וכנ"ל] — וכ"ש כשענינו ראות שהרבה משתמשים בזה לישאל על ענינים רחוקים הנקרא מע"פ דאזינ"ג, ועל כיוצ"ב, ומכל זה מוכח מתוכו שעיקר הענין אין לו ביאור טבעי כלל.

ושמעתי אומרים שאמנם אמת

להתרפות ע"י לחש מעכו"ם כו', והרי בלחש ודאי אין מבוא לטבע שיפעל על החולי, ואעפ"כ אין חוששין שמא מרפא ע"י כחות הטומאה, אלא תלינן שיש הרבה עניני טבע שנעלמו עדיין ממנו, ולמה נחוש יותר בענין מאגניטיזירען שעכ"פ העוסקים בו מאמינים שנעשה ע"י הטבע ולא ע"י פעולות רוחניים כו', אף שעדיין לא באו עד המקור לידע הענין על כוריו כו', ולכן אין אתנו לאסור שנויי הטבע רק מה שאסרה התורה כגון כישוף וניחוש אשר לפני הבורא המצוה נגלו כל תעלומות והוא יודע מה שהוא שינוי טבע באמת כו', ולכן לענ"ד מותר להתרפות ע"י מאגניטיזירען כו'. ולכא"ו הדבר תמוה שלא הזכיר כלל מענין הקוסם, שכפי הנראה פעולת המאגניטיזירען נכללים לגמרי בדברי הרמב"ם בסהמ"צ ש"י מהם מי שיכה במטה אשר בירו בארץ הכאות תכופות ויצעק צעקות משונות ויעזוב מחשבתו ויביט לארץ זמן ארוך עד שימצאהו כמו עניני חולי הנופל ויספר מה שעתיד להיות", ועצ"ג [וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פ' שתמה על הבנין מצד אחר] — ואולי לא הקיל בבנין ציון אלא כשמטרת פעולה הנ"ל אינו עבור ידיעת נעלמות, אלא שבשעת תרדמתו מרפאין אותו, וע"כ לא דמי לקוסם, וצ"ע.

שפעולות הללו מכלל הקוסם הם, אבל כל איסורא דקוסם הוי רק בשאלת עתידות, אבל לשאול מהותו של איזה מחלה, או לידע אם רפואה פלוני או רופא פלוני יועיל להחולה, אין זה בכלל קוסם, ודייקו כן מלשון הרמב"ם בספר היד ושאר ש"י ש"י הלשון של "עתידות" — ובעניי נראה שטעו בדבר משנה, שהרי הדבר מפור לאיסור בכל גדולי הפוסקים הו"ד בש"ך רס"י קע"ט ולהלן בהמשך דברינו, דקוסם לצורך חולה יש בזה איסור תורה הוא, והרי הדבר פשוט דאיירי שם בדורש מקוסם לידע טיב מחלתו, ולידע רפואתו, ולא מצינו שם שום חילוקים בזה — ובאמת שגם בתוכ"ד הרמב"ם בסהמ"צ כ' "ומהם מי שישליך אזור עור ארוך בארץ ויסתכל בו ויודיע הנסתרות" — כן מצאתי לרבינו הגדול [הרמב"ן דברים י"ג ה'] ש"י בפ' נביא שקר "אחרי ד' אלו קיכם תלכו, היא מצוה כו' ממנו לבדו נדרוש כל נעלם, ונשאל כל עתיד" — גם בשו"ת הרשב"א [סי' תי"ח ד"ה האופן הראשון] הגדיר איסור קוסם "הגדת הנעלם"²⁸ — כן ראיתי שבספר הכוזרי [פ"ג אות י"א] כ' "להשמר מדרוש ידיעת הנעלם מזולתי הנבואה או האורים והתומים או החלומות הנאמנים, ולא ישמע אל קוסם ואל חובר ואל מעונן ומנחש" — וכ"מ קצת ממש"כ הרמב"ם בספר היד "או שיאמר שראוי לעשות כן, והזהרו מכך כו'" — ואכן השכל מחייב שאין בין נעלמות לעתידות כלום, והרמב"ם נקט עתידות לדוגמא

28. ז"ל "הגדת הנעלם בכח הדמיון כו' ביקיצה עם התעסקו במוחשיו קצת התעסקות והוא הנקרא קסם" [וילה"ע שכל התשובה שם איננה מלשון הרשב"א אלא לשון השואל אשר ה' מדור ידעה של הרשב"א, כמבוא' בראשון].

בעלמא ונהמקיל בזה ע"ד הכסף משנה
עבוד"ז י"א ה' אינו אלא טועה²⁹].

ויש אוזו במקלו ומורה היתר עפי"ד
הגמ' שבת ס"ז. ושו"ע או"ח ש"א כ"ז "כל
שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי
האמורי" — ואמנם המעיין היטב בדב'
הראשונים והפוסקים בסי' ש"א שם, יראה
שלידינא אין לנד"ד שייכות כלל לההוא
דהתם, שהיתרא דהתם קאי רק על איסור
דדרכי אמורי הנלמד מקרא דלא תלכו
בחוקת הגוי, ומזה נאסרו לן עניינים
סגוליים, וע"ז אמרו היתר שאם יש בו
משום רפואה, ר"ל שהענין נתאמת עפ"י
הרופאים אין בזה משום דרכי אמורי,
שהתורה לא אסרה אלא להימשך אחר
הבלי הגויים, ובאמת מותר אף שלא לצורך
רפואה דה"ה לשאר ענינים, והכל תלוי אם
נתאמת ענינו, אבל לא התירו שם שום

29. בכסף משנה שם כתב בתוכ"ד לענין
ל"ת דלא תנחשו "הא דאשכחן בחולין צ"ה: דר'
יחנן הוה בעי למיזל לאקבולי אפי שמואל לבבל,
וא"ל הווא ינוקא 'ישמואל מת', ונמנע ריו"ח ולא
הלך לבבל כו', צ"ל דהתם לא היה ריו"ח שואל
לתינוק אם ירד לבבל אם לא, אלא הוה כשואל לו
לדעת אם מת שמואל שהוא דבר עבר כו' — אבל
פשוט דשאני התם דמיתת שמואל הוא דבר גלוי
ממש, אלא שהי' עלומה מריו"ח מחמת ריחוק
המקום ובוה שפיר קאמר בכס"מ דלא שייך בזה
איסורא כלל, אבל בדברים הנעלמים ומכוסים מכל
חי, אין בכחנו לחלוק ע"ד הראשונים ופוסקים
שפירשו לן להדיא לאיסור, וכאמור — ותו,
שהכס"מ לא אמרו אלא לענין ניהוש, ואין מוכרח
לדמותו לקוסם קסמים, ואף שדעת הרמב"ן בפ'
שופטים שהמנחש הוא פרט בקוסם קסמים, אין כן
דעת הרמב"ם ודעימיה בפירושו דקוסם וכמבואר
למעין, וא"כ שפיר יש לחלק בין קסמים לניהוש —
ועוד, שאף הכס"מ לא אמרו אלא ליישב שי'
הרמב"ם שם בדינא דפסוק, לי פסוק, אבל לדינא
קי"ל בזה דלא כהרמב"ם, וכמבואר בש"ך יו"ד
קע"ט ה', וכ"מ בסופ"ד טו"ז שם סק"ג, ואכמ"ל.

איסור משאר איסורים לצורך הרפואה, ויש
אצלנו בכתובים אריכות בההוא דסי' ש"א
לבא' היטב דב' הראשונים והפוסקים, אבל
פשוט יותר מכביעותא בכוחותא שאין
לנד"ד שייכות ההוא דהתם, ואכמ"ל³⁰.

וכבר כתב בשו"ת טוטוד"ע שם בשם
מהר"ש מבעלזא זי"ע על ענין כיוצ"ב
שנתחדש בימיהם שהוא מין קליפה³¹ —
וראה במאירי סנהדרין נ"ו: שכ' "חקות
הגוים כגון קוסם ומעונן ומנחש כו'
נמשכים מהם לעקרי ע"ז כו' והם סולם
ומבוא לעניני עבודות זרות כו'"³² —

30. ולא נעלם ממנו דב' שו"ת הרשב"א
סי' תי"ג שמשמעות דבריו שהיתר ההוא נאמרה גם
לענין קוסם, ובא להתיר כל שעושה לצורך רפואה,
אבל לדינא א"א כלל לסמוך ע"ז, שהם מנוגדים
מכל רבותינו הפוסקים אשר מפייהם אנו חיים ה"ה
התה"ד בסי' צ"ו [הו"ד בב"י קע"ט ט"ז] הרדב"ז
ח"א סי' תפ"ה המהרש"ל בשו"ת סי' ג' והש"ך
קע"ט א', שמפורש בדבריהם לאסור קוסם גם לצורך
חולה [ולא דנו שם אלא מצד איסור דשואל
מקוסם, והו"ד להלן], וא"א לן להקל נגד פשיטותן
של כל רבותינו האחרונים הנ"ל כשאין מפו'
ברשב"א להקל — ומה גם שבסי' ש"א מבוא'
להדיא דלא קי"ל בפירושא הך מילתא "שיש בו
משום רפואה" כדרכו של הרשב"א, אלא דתלוי
באם רפואתו נתאמת מן הנסיון, וקצתי מאד.

31. ז"ל בטוטוד"ע "נשלח לי מכתב מק'
בעלז ביום ה' העבר, כי גם הרב הצדיק המפורסם
דשם אומר, שהוא מין קליפה".

32. ואכן נודע שיש המון גוים המאמינים
שיש כח עצמי בהענדרדושי הנ"ל, וכן יש אשר
מאמינים שכת הזה הוא הבורא ומנהיג עפ"ל, וכמו
שכתב לי מומחה גדול שעסק הרבה בענינים אלו,
כנ"ל, וה"ז ע"ז גוים העוסקים בזה מאמינים
הרמב"ם בסהמ"צ ויותר בחינוך שם "ראיתי בספרי
הראשונים בטעם איסור זה, לפי שכל ענינים אלו
מטעים ההמון, ויחשבו בשביל שיצדקו עליהם קצת
מן הדברים שיגידו להם בעלי הקסם, שכל הפעולות
שהם בעולם, סיבתם המזלות והכוחות".

אבל על בני ישראל הכשרים העידה תוה"ק
[במדבר כ"ג כ"ג] "כי לא נחש ביעקב ולא
קסם בישראל" — ומה נעשה שלדאבוננו
הרבה מורין היתר לעצמם בענין זה עפ"י
שמיעה קלה בשם איזה מו"ה, ונתקיים בזה
במילואו דרשת חז"ל [פסחים נ"ב:] "קרי
עליה רב יוסף עמי בעצו ישראל ומקלו יגיד
לו, כל המיקל לו מגיד לו", וד' הטוב
יכפר, ונסלח וגו' כי לכל העם בשגגה.

השואל מקוסם — הנה השואל מקוסם
ישראל פשוט שיש לדון עליו מצד לפנ"ע
לא תתן מכשול [וכן מפו' בפסקי תה"ד
סי' צ"ו] — ואין אנו דנים אלא למצוא
היתר לשואל מקוסם גוי.

ברמב"ם שם פי"א ה"ז "אסור לקסום
ולשואל לקוסם, אלא שהשואל לקוסם מכים
אותו מכת מדרות, אבל הקוסם עצמו אם
עשה מעשה מכל אלו וכיוצ"ב לוקה
שנאמר לא ימצא בך מעביר בנו וגו' קוסם
קסמים" — מפורש ברמב"ם שיש איסור
גמור לשואל לקוסם, אלא שאין לוקין
עליו רק מכת מדרות [וכ"כ רמ"א קע"ט
א' שאסור לשואל בקוסמים] — ונחלקו
האחרונים בכוונת הרמב"ם, א' דעת
מהרש"ל שגם השואל הוא באיסור תורה
של קוסם, אלא שמכיון שאינו עושה מעשה
הו"ל כלאו שאין בו מעשה ואינו לוקה
[שו"ת מהרש"ל סי' ג', ויש"ש חולין פ"ח
סי' י"ג³³, וכ"ה שי' יראים³⁴ סי'

33. ז"ל מהרש"ל "הא כ' הרמב"ם אסור
לקסום ולשואל לקוסם כו', הרי לך להדיא שסובר
לשניהם בלאו, אלא מפני שאין בו מעשה מכין
אותו מכת מדרות, כמש"כ באות פרק [בהי"ד] גבי
שואל אוב כו', ואומר אני דסברת הרמב"ם הוא, מה
שכ' בתורה ושואל אוב או ידעוני קאי אכל אינך
דכתיבי בהא קרא כגון מעונן ומנחש וקוסם ומכשף

של"הוסי' צ'], ב' אבל הרדב"ז פי' ברמב"ם
שאין בזה איסור תורה מצד קוסם, ומ"מ
הוא איסור תורה משום תמים תהי' עם
ד"א³⁵, ולדעתו יש להחמיר בזה מאוד
[שו"ת רדב"ז ח"א סי' תפ"ה, וכ"כ
ביאורה"ג קע"ט סק"ג, וכ"ה שי' הרמב"ן
בשו"ת המיוחסות סי' רפ"ג³⁶, והו"ד

כו' — ולפי"ד היראים שבסמוך י"ל דגם הרמב"ם
יליף איסור דשואל לקוסם מקרא שהביא היראים,
וא"צ למש"כ יש"ש].

34. ז"ל הרא"ם "צוה הקב"ה שלא
לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, דכתיב בפ'
שופטים כי הגוים האלה אל מעוננים ואל קוסמים
ישמעו, ואתה לא כן נתן לך ד' אלוך, פי' שלא
נתן לך רשות לעשות כן", הרי ל"ת מיוחד באותו
פסוק לאסור שאלה מקוסם.

35. וכ"כ בשו"ת הרמב"ן הו"ד בסמוך
שיש בזה משום תמים תהי', ומקורו בגמ' פסחים
קי"ג: "אמר רב משום ר' יוסי איש הוצל, מנין
שאין שואלין ככלדיים, שנאמר תמים תהי' עם ד'
אלוך" [ובפי' "כלדיים", ע"ש רש"י, ומש"כ ע"ז
רשב"ם שם, ותוס' שבת קנ"ו: ושו"ת המיוחסות
לרמב"ן סי' רפ"ג] — וילה"ע כי ברדב"ז וביש"ש
דלהלן בסמוך ראי' חידוש שגם מצ' דתמים תהי'
קיימת אף בנעלמות ולא רק בעתידות, שהרי כ'
לדון בשואל לקוסם לצורך רפואה, וזה חידוש כי
ענינו דתמים תהי' מסתברא דקאי רק על עתידות,
ודו"ק.

36. הנה דב' הרמב"ן מוסבין ע"ד גמ'
סנהדרין ק"א: "אין שואלין בדבר שדים בשבת, ר'
יוסי אומר אף בחול אסור כו', ואף ר' יוסי לא
אמרה אלא משום סכנה כו' — והק' הרמב"ן "הלא
ענין שדים כשפים הם, העושה מעשה במיתה,
והנשאל בהם באזהרה, וי"ל דכשפים נאסרו בתורה
בעושה מעשה כו', אבל השואל מהם בעלי אוב
באזהרה, ובשאר מכשפים מותר, דבעלי אוב כתיב
בקרא ושואל אוב או ידעוני, אבל במכשף מעשה
כתיב ביה, ושואל לא כתיב ביה, הלכך גוי
המכשף, ישראל השואל בו אינו אלא משום תמים
תהי' ככלדיים" — ומשמעות דבריו שיש בזה היתר
גמור — אלא שברדב"ז שם סי' תפ"ה כתב ע"ז
"חס' ליה להרמב"ן ז"ל שיתיר דבר זה, ומש"כ
ובשאר כשפים מותר, לאו מותר ממש קאמר, אלא

ברייב"ש סי' צ"ב ובב"י קע"ט ט"ז, ג] דעת תה"ד דלרמב"ם אין על השואל איסור גמור ומותר במקום צורך³⁷ [פסקי תה"ד סי' צ"ו].

בתה"ד העלה עפ"י שיטתו דחולה מותר לדרוש בקוסם גוי — אבל בעיקר דעת תה"ד תמהו האחרונים מאוד, כי הרי מפורש ברמב"ם לאסור שואל לקוסם, ושלוקה מכת מרדות, והאיך אפ"ל שאינו איסור גמור³⁸ — ומה"ט כ' האחרונים

שאין בו אזהרת לאו, וכן מוכח סוף לשונו [שכ' לאסור משום תמים תהי], וכן נראה מה' הריב"ש כשם הרמב"ן כו' — אבל הנני נבוכך מאוד בזה, דהא הרמב"ן בא לפ' דב' גמ' דסנהדרין דמותר לשאול מן השדים בחול, ומוכח משם שאין בזה שום איסור, וצע"ג.

37. ז"ל תה"ד "אשר שאלת אם חולה מותר לדרוש בקסמים, דע כי לא מצינו איסור מפורש בדבר, דשואל אוב וידעוני דזהירה תורה עליהם, נראה דוקא אוב וידעוני דאינון חמירי טפי כו', וא"ת הרי עוברים על לפני עור וגו', שואל לנכרי כו' כולי תלמודא אמר דו' מצות נצטוו בני נח וטפי לא כו', וא"כ אין כאן רק איסור עשה דתמים תהי' כדכתב רמב"ם ע"ש, ונראה מדבריו דאין איסור ממש קאמר. וביש"ש שם ביאר הסברא להקל באיסורא דתמים תהי', וז"ל "לפי סברת הרמב"ן דאין בו אלא איסור משום תמים תהי', ואין בו איסור מבואר אלא דרש בעלמא, שעיקר המקרא להלן בתמימות הוא דאתא להיות אמונת השי"ת והבטחה בו חקוקה בלב אדם, ומה"ט היכא שהוא חולה אינו ראוי להחמיר לאסור" [אלא שלמעשה החמיר בזה יש"ש, וכמשי"ת] — גם כמנחת חינוך מצ' תק"י העתיק מספר משנת חכמים מצ' מ"ה שכ' "תמים תהי' אינו עשה רק זהירות, ומוני המצוות אין מונים תמים וגו' למצות עשה" [אך ילה"ע כי הרמב"ן כמצוה ח' ששכחם הרמב"ם לדעתו, מנה את מצות תמים תהי', והעירונו שגם בה"ג וסמ"ק מנאוהו, וע"ע בחרדים פ"ט אות כ"א, וצלע"ע שם].

38. והעירו יש"ש ורדב"ז דכפי הנראה מקור דב' תה"ד הוא ממש"כ הרמב"ם בסוף פי"א "כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב

לחלוק בתוקף ע"ד תה"ד³⁹ [שו"ת רדב"ז שם, וכן נקט להלכה בשו"ת מהרש"ל וביש"ש שם] — ולהלכה הובאו ב' השיטות בש"ך יו"ד רס"י קע"ט, ומסקנתו נראה להחמיר בזה, והכי קי"ל [וכ"מ סתימת הרמ"א רס"י קע"ט שכ' לאסור שואל, ולא הביא דב' תה"ד שחילק בזה] — וע"ש ברדב"ז שמצדד להחמיר אף בחולה שיש בו סכנה⁴⁰, גם ביש"ש כ' להחמיר אף בסכנת אבר.

יש מהאחרונים שלדעתם חוץ מאיסור לשאול מקוסם, יש גם איסור תורה לעשות שום מעשה מחמת דברי הקוסם, ולוקים עליו, וכאשר יתבאר.

כ' הרמב"ם שם פי"א ה"ט "אסור לעונן כו', וכל העושה מפני האצטגנינות,

בלבו שהן אמת כו' אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת כו', ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כך תמים תהי' עם ד' אלוהיך — וס"ל לתה"ד דהרמב"ם כאן כולל גם שואל לקוסם, ועפ"י כ' דמשמע שאינו איסור גמור — וע"ז הק' יש"ש ורדב"ז דברמב"ם ראש הפרק השווה לאיסור הקוסם והשואל לקוסם, וכאן לא מיירי הרמב"ם אלא במאמין בהם, וע"ש מש"כ להצדיק את הצדיק רבינו בעל תה"ד.

39. ויש להעיר שהרמב"ם בספר המצוות והחינוך שם כ' להדיא שאין איסור קוסם על השואל, אלא שהוא מגונה מאוד — וז"ל רמב"ם בסה"מ צ' העובר על לאו זה, כלומר מי שיהי' קוסם ויגיד לכני אדם בפועל שיפעל אותו, לא מי שישאל לקוסם, אבל השאלה לקוסם מגונה מאוד, והעתיקו בספר החינוך שם, וכ' "ואמנם הוא מגונה מאוד כל הקובע מחשבותיו ומוציא עתיו בהכלים אלו, כי לאשר חננו הקל דעה והנחילו דת האמת לא יאות כו' — ומשמע שאף איסור מדב"ס אין בזה — ומ"מ להלכה קי"ל כדב' רמב"ם בספר היד.

40. ז"ל הרדב"ז "אפי' הי' חולה שיש בו סכנה אין ראוי להתיר, דכל הני הוו אכזרוא דע"ז, ועדיף מהן דמי שהעלה לבו טינא כו', כ"ש בחולה שאין בו סכנה".

לא תעוננו לחייב גם את השואל אם עשה מעשה, שגם הוא נקרא מעונן כו', אבל השואל בקוסם לא נקרא קוסם כו' — ומשמעות הפוסקים הוא דלא כלח"מ ואין איסור תורה בזה [וע' בזה במנח"ח ריש מצ' תק"י].

ולסיום אעתיק מש"כ בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תי"ג כ' יתעלה בתורתו, תמים תהי' עם ד"א, ופירושו אצלי כולל אזהרה והבטחה, הזהיר שלא נשתבש ונחוש להבלי הגוים הקוסמים והמנחשים כו', ר"ל לך עמו בתמימות מלשון ואני בתומי אלך, רק היות תם עם השם כו', והבטיח שבעשיית מצותיו ובעבודתו יהי' תמים לא יגע בו רע, מלשון שה תמים".

קבעום ועשאוים ימים טובים

בכל ימים טובים יש בהם הארה מאור שנברא ביום ראשון שנאמר בו כי טוב, כן שמעתי בשם אדמו"ר הרי"ם זצלה"ה מגור, וכן משמע בזה"ק (פ' אמור). ובחנוכה כתיב עשאוים ימים טובים בהלל והודאה פירש"י לא שאטורים במלאכה, היינו שבכל ימים טובים מקבלים ההארה הנ"ל ע"י קדושת היום או ע"י המצוות הנהוגות ברגל ההוא, ועיין זוה"ק סוף פ' תצא, וחנוכה שאין בה קדושת היום מקבלים ההארה ע"י ההלל והודאה או ע"י הנרות. ויהי' הפירוש קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, דהא דעשאוים ימים טובים קאי לפנינו ולאחריו, היינו או מחמת שקבעום היינו הנרות או מחמת ההלל והודאה, ויראה לי הפירוש דכל כמה רגש הלל והודאה שבאדם כך באותה מדה מקבל הארה מאור שנברא ביום הראשון.

(שם משמאל פרשת מקץ לחנוכה ליל ה')